

Rasmus Ek

Teoriasta käytäntöön

Kirjastoammatillisen identiteetin erot ylemmän ja alemman
korkeakoulututkinnon suorittaneiden välillä

Opinnäytetyö

Kevät 2017

SeAMK Liiketoiminta

Kirjasto- ja tietopalvelun tutkinto-ohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Liiketalous ja kulttuuri

Tutkinto-ohjelma: Tradenomi (AMK), Kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelma

Tekijä: Rasmus Ek

Työn nimi: Teoriasta käytäntöön: Kirjastoammatillisen identiteetin erot ylemmän ja alemman korkeakoulututkinnon suorittaneiden välillä

Ohjaaja: Ari Haasio

Vuosi: 2017

Sivumäärä: 48

Liitteiden lukumäärä: 1

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, kuinka kirjastossa työskentelevän henkilön koulustausta vaikuttaa ammatilliseen identiteettiin. Työ tarkastelee kirjastoalan alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita henkilöitä. Lisäksi selvitettiin kirjastotyöntekijöiden mielipidettä kirjastoalan koulutuksesta yleisesti.

Teoriaosuus selvittää ammatillisen identiteetin käsitettä ja kuinka se on kirjastoalalla mielletty. Siinä käsitellään myös kirjastoalan koulutusrakennetta ja kelpoisuusvaatimuksia sekä yleisten kirjastojen työnimikkeitä ja työtehtäviä.

Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössä käytettiin kvantitatiivista menetelmää. Tutkimus toteutettiin verkkokyselynä käyttäen Webropol-ohjelmaa. Verkkokysely lähetettiin Suomen yleisille kirjastoille sähköpostitse, ja siihen vastasi yhteensä 270 henkilöä.

Tutkimuksessa selvisi, että kirjastoissa työskentelevien kirjastoalan alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden henkilöiden ammatilliset identiteetit eivät pääpiirteiltään eroa toisistaan suuresti. Suurimmat erot nousevat esille henkilön suhtautumisessa koulutuksen merkittävyyteen. Molempien ryhmien ammatillinen identiteetti oli kuitenkin hyvin vahva, ja tutkimuksessa selvisi, että kirjastotyöntekijät identifioivat itsensä keskeiseksi osaksi kirjastoalaa ja sen kehitystä sekä kokivat työnsä olevan yhteiskunnallisesti merkittävää.

Tutkimustulosten perusteella kirjastotyö mielletään lähes täysin työssä opituksi. Kirjastoalan koulutuksen koettiin tarjoavan teoreettista pohjaa, jonka avulla henkilö kykenee tarkastelemaan kirjastoalaa laajemmin.

Avainsanat: kirjastonhoitajat, kirjastovirkailijat, kirjastotyö, ammatti-identiteetti, koulutus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Business and Culture

Degree programme: Library and Information Services

Author/s: Rasmus Ek

Title of thesis: From theory to practice: Differences in professional identity of librarians between bachelor's and master's degree graduates

Supervisor(s): Ari Haasio

Year: 2017

Number of pages:48

Number of appendices:1

The goal of this thesis was to research the effects of educational differences on the professional identities of librarians. The study was conducted by studying librarians with a Bachelor's or a Master's degree in library studies. This thesis also studies how librarians feel about library studies in general.

The study was done using a quantitative research method. A web survey made using the Webropol program was sent to Finnish public libraries by email. A total of 270 librarians participated in the survey.

The research results show that there are no significant differences in librarians' professional identities between the educational levels in question. The biggest differences were found in how individuals felt about their own education and its importance for their work. Regardless of education, the librarians' sense of professional identity is very strong. The study found that librarians often identify themselves as a core part of the library field and its development as a whole, and regarded their work as significant for society.

Based on the study, library work is considered to have been learned almost exclusively through concrete work experience. Library education was described by librarians as offering a theoretical basis through which a person is able to observe and study the library field at large.

Keywords: librarians, library work, professional identity, education

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	1
Thesis abstract.....	2
SISÄLTÖ	3
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo	4
1 JOHDANTO	6
2 AMMATILLINEN IDENTITEETTI.....	7
2.1 Mitä ammatillinen identiteetti tarkoittaa?	7
2.2 Ammatillinen identiteetti kirjastotyössä.....	9
3 KIRJASTOALAN KOULUTUS.....	11
3.1 Kirjastojen koulutusrakenne ja kelpoisuusvaatimukset	11
3.2 Kirjastoalan koulutus ja korkeakoulututkintojen erot.....	12
3.3 Yleisten kirjastojen työnimikkeet ja työtehtävät	15
4 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TOTEUTUS	17
4.1 Tutkimusongelma ja tutkimusmenetelmät	17
4.2 Kyselyn toteutus.....	18
5 TULOKSET	20
5.1 Vastaajien taustatiedot.....	20
5.2 Koulutuksen vaikutus työtehtävien suorittamisessa	23
5.3 Kirjastoalan osaamistarpeet tulevaisuudessa	29
5.4 Korkeakoulututkinnon merkitys kirjastotyössä.....	31
5.5 Kirjastotyön merkittävyys työntekijälle	35
5.6 Yhteenveto	36
6 POHDINTA	38
LÄHTEET	39
LIITTEET	42

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1 Vastaajien iät. (N=270)	20
Kuvio 2. Vastaajien työnimikkeet. (N=270)	21
Kuvio 3. Vastaajat maakunnittain. (N=203)	22
Kuvio 4. Vastaajien koulutus. (N=270)	23
Taulukko 1. Kuinka hyvin kirjastoalan koulutus valmisti nykyisiin työtehtäviin. (N=205)	23
Taulukko 2. Oliko koulutuksessa puutteita. (N=203)	24
Taulukko 3. Korkeampi koulutus vaikuttaa suorasti työntekijän osaamiseen kirjastotyössä? (N=270)	25
Taulukko 4. Nousevatko koulutuserot esille työpaikalla? (N=268)	26
Taulukko 5. Valmentako tradenomin tutkinto paremmin käytännönläheiseen kirjastotyöhön kuin maisterin tutkinto? Miksi? (N=248)	27
Taulukko 6. Valmentako maisterin tutkinto mielestänne laaja-alaisemmin kirjastotyöhön kuin tradenomin tutkinto? Perustelkaa vastauksenne. (N=243)	27
Taulukko 7. Minkä tyyppistä koulutusta tunnet tarvitsevasi työssäsi? (N=264)	29
Taulukko 8. Tarvitaanko kirjastotyössä mielestänne uudenlaista osaamista? Jos tarvitaan, minkälaista? (N=265)	30
Taulukko 9. Vaatiiko kirjastotyö tulevaisuudessa mielestänne uudenlaista koulutusta? (N=259)	30
Taulukko 10. Tulisiko kirjastojen palkata kirjastoammatillisiin tehtäviin henkilökuntaa, joka ei ole suorittanut alan tutkintoa? (N=261)	31

Taulukko 11. Suoriutuvatko kirjastoalan tradenomit ja maisterit samoista tehtävistä tasavertaisesti? Miksi? (N=255)	32
Taulukko 12. Koetteko tradenomin tutkinnolla tai maisterin tutkinnolla olevan etulyöntiasema rekrytointitilanteessa? Millä tavalla? (N=192).....	33
Taulukko 13. Koetteko konkreettisen työssäoppimisen merkittäväksi kirjastoalalla? Millä tavalla? (N=263)	34
Taulukko 14. Oletteko oppinut työssä asioita, joihin koulutus ei teitä valmistanut? Jos olette, mitä? (N=263).....	35

1 JOHDANTO

Kirjastoammattilaisuuden käsite ja sen vaatimus työntekijältä yleisissä kirjastoissa on tulkittavissa lukuisilla eri tavoilla. Lain mukaan yleisten kirjastojen tavoitteena on edistää väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia sivistykseen, kirjallisuuden ja taiteen harrastukseen, jatkuvaan tietojen, taitojen ja kansalaisvalmiuksen kehittämiseen, kansainvälistymiseen sekä elinikäiseen oppimiseen. Kirjastotoiminnassa tavoitteena on edistää myös virtuaalisten ja vuorovaikutteisten verkkopalvelujen ja niiden sivistyksellisten sisältöjen kehittymistä (L 29.12.2016/1492 2§). Kirjastolain perusteella kirjastoammattilaisen tulee siis hallita tieto ja taidot tämän tavoitteen toteuttamiseen parhaimmalla mahdollisella tavalla, mutta mistä tämä tieto ja taito koostuu ja millä tavalla kirjastoammattilaiset itse käsittävät työnsä vaatimukset?

Jatkuvasti muuttuvassa ja kehittyvässä yhteiskunnassa kirjastolain määrittelemän tavoitteen ylläpitämiseksi vaaditaan myös kirjastoilta ja kirjastoammattilaisilta samanaikaista kehittymistä. Nopean kehityksen, uusien työvaatimusten ja ammatillisen kuvan muuttuessa syntyy kirjastotyöntekijän ammatillisessa identiteetissä välttämättä muutoksia. Koulutuksen valmistavat taidot voidaan nopeasti kokea vanhentuneiksi ja jopa hyödyttömiksi. Kirjastoalan ylempi ja alempi korkeakoulututkinto eroavat sisällöllisesti ja koulutustavoiltaan toisistaan merkittävästi joten voidaanko olettaa, että koulutustaustoiltaan eroavat kirjastoammattilaiset näkevät myös ammattinsa ja ammatillisen minänsä eri tavoilla?

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää vastauksia näihin edellä mainittuihin kysymyksiin ja samalla kartoittaa yleisissä kirjastoissa työskentelevien kirjastoalan koulutuksen omaavien henkilöiden suhtautumista koulutukseen. Opinnäytetyö selvittää myös kirjastotyöntekijöiden ammatillista identiteettiä ja vertailee sen mahdollisia eroja ylemmän- ja alemman korkeakoulututkinnon suorittaneiden välillä.

2 AMMATILLINEN IDENTITEETTI

2.1 Mitä ammatillinen identiteetti tarkoittaa?

Ennen ammatillisen identiteetin määrittelyä tulee tarkastella itse identiteetin käsitettä. Yksi kulttuurisen identiteetin teorian merkittävimpiä kehittäjiä, Stuart Hall kuvailee identiteettiä hyvin moniulotteiseksi käsitteeksi, ja sitä käsitteleviä artikkeleita sekä kirjallisuutta usein avoimiksi kyseenalaistamiselle (Hall 1999). Identiteetin käsite on ”liian mutkikas, liian kehittymätön ja liian heikosti ymmärretty nykyisissä yhteiskuntatieteissä, jotta sitä voisi lopullisesti testata” (Hall 1999, 20). Identiteetin käsittelyn monitasoisuuden vuoksi on hyvin vaikea muodostaa vain yhtä objektiivista määritelmää termille.

Mikko Saastamoinen (Saastamoinen 2006) määrittelee identiteettiä yksilön itsensä ja muiden tekemäksi määrittelyksi siitä, keitä ”minä” ja ”me” olemme. Se yhdistetään usein synonyymina minuudelle mutta tarkemmin sosiologiassa identiteetti määritellään siksi osaksi, joka yhdistää minuuden ulkopuoliseen ympäristöön. Nykykäsityksen mukaan molemmat, minuuus ja identiteetti rakentuvat yksilön oman identiteettityön seurauksena. Identiteettiä ei siis käsitetä valmiiksi annettuna osana ihmistä vaan se muodostuu tarpeesta tutkia ja selvittää minuutta yksilönä ja osana yhteisöä (Saastamoinen 2006). Identiteetti rakentuu monitasoisesti tarjoamaan käsitteellisiä välineitä minuuden ja ympäristön suhteiden pohdintaan (Saastamoinen 2006).

Identiteetin käsitteen ymmärtämisen helpottamiseksi voidaan sen ominaisuuksia tarkastella tiivistetysti seuraavasti. Identiteetti on suhteellinen ja se rakentuu erilaisuutta ilmentävien suhteiden kautta (esim., me ja muut). Identiteetti edellyttää samaistumista johonkin identiteettipositioon kuten ammattiin. Identiteetti ei ole pysyvä, vaan se voi muuttua ajan myötä. Identiteetin muodostuminen ja vakiinnuttaminen edellyttää sekä rajojen määrittelyä, että rikkomista. Identiteetillä on materialistinen perusta, johon kuuluu sosiaalinen, taloudellinen ja poliittinen ulottuvuus (Woodward 2002).

Stuart Hall erottaa identiteetin käsityksen kolmeen erilaiseen osaan: valistuksen subjektiin, sosiologiseen subjektiin ja postmoderniin subjektiin (Hall 1999, 21). Ammatillisen identiteetin ja tämän opinnäytetyön kannalta keskityn sosiologisen sekä postmodernin subjektin määritelmään.

Sosiologisessa subjektikäsityksessä henkilön arvot, symbolit ja merkitykset maailmassa muodostuvat suhteessa "merkityksellisiin toisiin". Identiteetti siis muodostuu minän ja yhteiskunnan välisessä vuorovaikutuksessa (Hall 1999, 22). Tässä käsityksessä identiteetti toimii eräänlaisena siltana minän ja ulkomaailman, kuten työpaikan, työtehtävien ja työtovereiden välillä. Sosiologisessa käsityksessä identiteetti rakentuu sijoittamalla subjektiivisia tunteita niihin objektiivisiin paikkoihin joihin kuulumme. Ammatillisen identiteetin määritelmää voidaan kuvailla juuri edellä mainitun kaltaisen minuuden ja ammatin vaatimien toimien interaktionana.

Henkilökohtaisen identiteetin tapaan myös ammatillinen identiteetti on jatkuvassa muutoksen tilassa ammattiympäristön muutosten ja siitä saadun palautteen seurauksena. Tämän jatkuvan muutoksen seurauksesta syntyy postmodernin subjektin teoria, jossa henkilöllä ei ole vain yhtä pysyvää identiteettiä, vaan se muotoutuu tilanteeseen sopivaksi. Identiteetti muovautuu jatkuvasti suhteessa erilaisiin tapoihin, joilla meitä puhutellaan tai representoidaan ympäröivissä kulttuurisissa järjestelmissä (Hall 1999, 23). Merkitysten ja kulttuuristen representaatioiden järjestelmien lisääntyminen johtaa myös erilaisten mahdollisten omaksuttavien identiteettien lisääntymiseen, vaikkakin tilapäisesti (Hall 1999, 23). Ammatillista identiteettiä tutkittaessa tulee siis huomioida sen käsitteellinen liikkuvuus ja tutkimusaiheen ja tavan synnyttämä konteksti.

2.2 Ammatillinen identiteetti kirjastotyössä

Kirjastotyöntekijöiden ammatillinen identiteetti ei ole ollut tutkimuksen kohteena viimeaikoina, eikä tutkijoilla ole siitä selkeää käsitystä (Hicks 2014). Suuri osa identiteetin tutkimuksesta kirjastoissa keskittyy työntekijöiden sijaan itse kirjastolaitokseen tai kirjastonhoitajuuden imagoon (Hicks 2014). Aiheesta kirjoitettu kirjallisuus, kuten Joacim Hanssonin *Libraries and Identity: the role of institutional self-image and identity in the emergence of new types of library* (2010) tai Hans Prinsin ja Wilco de Gierin *The Image of the Library and information Profession: how we see ourselves: an investigation* (1995) keskittyy usein teknologian ja uusien palvelumuotojen synnyttämään tarpeeseen muuntautua ja kirjastotyöntekijän asemaan kirjastolaitoksen ja oman ammattinsa edustajana kokonaistasolla yksilön sijaan. Sosiologisen mallin mukainen ammatillinen identiteetti tarkastelee kuitenkin juuri yksilöä ja tämän käsitystä itsestään osana ammatin luomaa roolia, joten aikaisemmassa tutkimuksessa käytetyt metodit eivät vielä itsessään riitä vastaamaan tutkimuskysymykseen.

Kirjaston muutoksesta ja sen synnyttämistä uusista ammatillisista taitovaatimuksista on keskusteltu informaatiotutkimuksen alalla paljon. Gunilla Widén ja Maria Kronqvist-Berg asettavat vuonna 2014 julkaistussa artikkelissaan (2014) suurta painoarvoa muuntautumiskyvylle nopean kehityksen alla. Ruotsalaisen informaatiotutkimuksen alalle valmistuneiden yliopisto-opiskelijoiden yhdistyksen DIK:n (dokumentation, information och kultur) raportti (2011) identifioi seitsemän avainaluetta kirjastonhoitajien tulevaisuutta käsittelevästä kirjallisuudesta. Nämä alueet ovat: digitalisaatio, lukutaito, akateeminen kommunikaatio, osallisuuden kulttuuri, pedagogiset taidot, markkinointi ja akateemiset taidot.

Åbo Akademin opiskelijoille toteutetun tutkimuksen mukaan kirjastoalan opiskelijoilla on yleisempi ja käytännönläheisempi käsitys alalle vaadituista taidoista tulevaisuudessa. Opiskelijat näkivät, että joustava, avoin ja kokonaisvaltaisempi lähestymistapa sekä ajankohtainen ja kattava tietopohja teknisistä taidoista kuten elektronisista resursseista, lisensseistä ja sosiaalisesta mediasta ovat vahvuuksia (Widén & Kronqvist-Berg 2014).

Widénin ja Kronqvistin artikkeli (2014) selvittää Kronqvistin aikaisempaan tutkimukseen perustuen (Kronqvist 2014) myös, että kirjastonhoitajien itsevarmuus omiin taitoihinsa on alhainen huolimatta siitä, että yleisesti suurin osa heistä on positiivisia uutta teknologiaa kohtaan.

Yksi tapa jolla kirjastotyöntekijän ammatillista identiteettiä voidaan tarkastella on tutkia henkilön kielellisiä resursseja ja tulkinnallista repertuaaria tämän puhuessa ammatistaan (Hicks 2014). Tulkinnallinen repertuaari on diskurssianalyysissä käytetty teoreettinen konsepti, joka voidaan kuvailla ikään kuin rakennuspaloina, joita puhuja käyttää muodostamaan toimintoja, kognitiivisia prosesseja ja muita ilmiöitä (Wetherell 1998 Hicksin artikkelissa). Keskittymällä tutkimaan kirjastotyöntekijöiden tapaa puhua ja kuvailla ammattiaan voidaan tarkastella kuinka työntekijät itse muodostavat kirjastotyöntekijyyden käsitteen ja kuinka tämä käsite muovaa heidän suhtautumista työtehtäviinsä ja työnsä merkittävyyteen (Hicks 2014).

Tutkimalla kirjastotyöntekijöiden suhtautumista kirjastoalan koulutukseen ja eroihin sen eri asteiden ja niiden tarjoamien valmiuksien välillä voidaan tulkita ja ymmärtää tasoja kirjastoammattilaisten ammatillisten identiteettien välillä. Analysoimalla koulutuksen ja ammatillisen identiteetin suhdetta tarkoitukseni on selvittää minkälaisia kirjastoammatillista identiteettiä ylempi ja alempi korkeakoulututkinto rakentavat.

3 KIRJASTOALAN KOULUTUS

3.1 Kirjastojen koulutusrakenne ja kelpoisuusvaatimukset

Vuonna 2017 voimaan tullut uusi laki yleisistä kirjastoista määrittää kirjaston osaamista ja johtamista seuraavasti: yleisellä kirjastolla tulee olla riittävä määrä kirjasto- ja informaatioalan koulutusta saanutta ja muuta henkilöstöä ja asiantuntijatehtävissä toimivalta henkilöltä edellytetään soveltuvaa korkeakoulututkintoa jollei tehtävän luonteesta muuta johdu (L 1492/2016 17§). Kunnan kirjastolaitoksen johtajalta vaaditaan virkaan tai tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, johtamistaito ja hyvä perehtyneisyys kirjastojen tehtäviin ja toimintaan (L 1492/2016 17§).

Uuden lain myötä yleisten kirjastojen kelpoisuusvaatimukset muuttuivat suuresti. Poikkeuksena tästä on kirjastolaitoksen johtajan pätevyysvaatimus, joka pysyi lähes muuttumattomana. Voimaan tullessaan laki kumosi kirjastojen henkilöstön koulutusrakenteen ja kelpoisuusvaatimukset määritelleen valtioneuvoston asetuksen kirjastoista. Vanhan asetuksen mukaan vähintään 70% kuntien kirjastolaitosten henkilöstöstä tuli olla suorittanut yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa korkeakoulututkinto, johon sisältyvät tai jonka lisäksi oli suoritettu vähintään 60 opintopisteen laajuiset korkeakoulutasoiset kirjasto- ja informaatioalan opinnot (A 6.6.2013/406 4§). Vaihtoehtoisesti työntekijällä tuli olla ammatillinen perustutkinto, johon sisältyivät tai jonka lisäksi oli suoritettu vähintään 35 opintoviikon laajuiset kirjasto- ja informaatioalan opinnot taikka tieto- ja kirjastopalvelujen ammattitutkinto (A 6.6.2013/406 4§). Vähintään 45 prosenttia kunnan kirjastolaitoksen henkilöstöstä tuli koostua yliopisto- tai ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista työntekijöistä (A 6.6.2013/406 4§).

Kunnan kirjastolaitoksen johtajalta vaadittiin vanhan asetuksen mukaan virkaan tai tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyivät tai jonka lisäksi oli suoritettu vähintään 60 opintopisteen tai 35 opintoviikon laajuiset korkeakoulutasoiset kirjasto- ja informaatioalan opinnot (A 2.10.2014/784 4§)

Vuodesta 1993 alkaen kunnat ja kirjastot ovat voineet itse päättää palkkaamansa henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja nimikkeistä, ainoana poikkeuksena tästä ollen aiemmin mainittu kirjastolaitoksen tai toimipisteen johtajan virka. Näiden virkojen nimikkeistä päättää kunta (Kekki 2011, 10).

Muutoksen myötä kirjastojen henkilöstörakenteen kiintiöt poistuivat lähes kokonaan. Henkilöstön kouluttautuneisuutta ei enää määritellä selkeästi lainsäädännössä, vaan sen sijaan kirjasto- ja informaatioalan koulutuksen saaneiden työntekijöiden riittävyys voidaan päättää kirjastokohtaisesti. Asiantuntijatehtävissä toimivalta henkilöltä edellytetään soveltuvaa korkeakoulututkintoa, mutta tätäkään ei määritellä erityisesti kirjastoalan tutkinnoksi. Kirjastojen oli myös ennen vuoden 2017 lakiuudistusta mahdollista työllistää henkilöstöä, joiden koulutus ei vastannut vaatimuksia, kunhan prosentuaaliset kiintiöt olivat täytettyjä mutta nykyinen laki mahdollistaa tämän paljon vapaammin jättämällä tiukasti määritellyt koulutetun henkilöstön prosenttirajat kokonaan pois. Käytännössä tämän voidaan kokea alentavan kirjastoammatillisen koulutuksen vaatimusta yleisten kirjastojen henkilöstöltä.

Lain valmistelussa alusta asti mukana ollut opetus ja kulttuuriministeriön kulttuuriasianeuvos Leena Aaltonen toteaa Kirjastolehden haastattelussa (Vaarne 2017, 16) kuitenkin, että muutos ei heikennä kirjastotyöntekijöiden ammattitaitoa tulevaisuudessa: ”Henkilöstön korkea koulutustaso on edelleen paras tapa varmistaa, että kirjastot toteuttavat niille laissa säädettyä tehtävää”.

3.2 Kirjastoalan koulutus ja korkeakoulututkintojen erot

Kirjastotiede ja Informatiikka-lehden artikkelissa ”Kirjastotiede ja informatiikka – tiedon hankinnan tiede” Kalervo Järvelin ja Pertti Vakkari jäsentävät kirjastotiedettä ja informatiikkaa tutkimuskentäksi, johon kuuluu informaation tuotannon, välityksen ja käytön tutkimus tiedonhankinnan näkökulmasta huomauttaen, että tiedonhankinnan ja tallennetun tiedon ongelmien tutkimus on kuitenkin keskeisellä sijalla (Järvelin & Vakkari 1988). Tämä jäsentely on toiminut suomalaisen informaatiotutkimuksen ohjelman keskeisimpänä perusteluna, joka johti 1900-luvun alulla informatiikan nimen muuttamiseen informaatiotutkimukseksi (Suominen 2001,

14). Myöhemmin 1990-luvulla syntynyttä ammattikorkeakoulutusta kutsutaan kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelmaksi (ePooki 3/2013).

Informaatiotutkimuksen ohjelman keskeisenä pyrkimyksenä on ollut tavoittaa kirjastoa ja kirjastolaitosta kattavampaa yhteiskunnallista ilmiötä ja problematiikkaa, joka ei määrity yhden tietyn yhteiskunnallisen instituution kautta (Suominen 2001, 14). Oulun yliopiston humanistinen tiedekunta kuvailee informaatiotutkimuksen opintojen antavan valmiuksia informaatioalan suunnittelu-, kehittämis- tutkimus- ja asiantuntijatehtäviin erilaisissa organisaatioissa. Tutkimuskohteiksi määritellään tiedon ja muun kulttuurisen sisällön luominen, tuotanto ja organisointi sekä tiedonhankinta, välittäminen, -välittyminen ja -jakaminen, tiedonkäyttö ja vaikuttavuus sekä informaatio-, media- ja monilukutaidot (Oulun yliopisto 2017).

Seinäjoen ammattikorkeakoulu kuvailee kirjastotyötä asiakkaiden kanssa yhdessä toteutettavaksi kulttuuri- ja tietotyöksi. Alalla vaadituiksi taidoiksi listataan viestintä- ja asiakaspalvelutaidot, kiinnostus tieto- ja viestintätekniikkaan, luovuus ja halu jatkuvaan uuden oppimiseen. Kirjasto- ja tietopalvelualan opintojen kuvaillaan valmistavan viestinnän ja tietojenkäsittelyn perustaitoihin, kokoelmatyöhön, tiedon organisointiin asiakkaita varten, tiedonhakuun, tiedonhankintaan sekä tiedonhaun ohjaukseen. Tämän lisäksi opintoihin sisältyy kirjastoaineistojen sisällöntuntemus, sekä yrittäjyyteen ja projektityöskentelyyn perehdyttävät opinnot. (Seinäjoen ammattikorkeakoulu 2017).

Kirjastoalan ylempi ja alempi korkeakoulututkinto siis eroavat toisistaan sekä sisällöllisesti, että rakenteellisesti. Alempi korkeakoulututkinto on mahdollista suorittaa ammattikorkeakoulussa (kirjastoalan tradenomi) tai yliopistossa (kandidaatti). Ylemmän korkeakoulututkinnon (maisteri) voi suorittaa yliopistossa tai jatkotutkintona alemmalle ammattikorkeakoulututkinnolle Turun ammattikorkeakoulussa (tradenomi ylempi amk). Yliopistoissa suoritettavien alempien korkeakoulututkintojen nimekkeet ovat: luonnontieteiden kandidaatti ja humanististen tieteiden kandidaatti (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015). Ylemmän korkeakoulututkinnon nimeke on filosofian maisteri (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015). Yliopistossa suoritettavat lisensiaatin ja tohtorin tutkinnot ovat myös korkeakoulututkintoja (Kekki 2011, 10).

Kirjastoalan tradenomin tutkinto antaa kelpoisuuden työskennellä yleisten kirjastojen työtehtävissä, sekä esimerkiksi kirjakaupoissa ja kustannusalan yrityksissä (Seinäjoen ammattikorkeakoulu 2017). Luonnontieteiden ja humanististen tieteiden kandidaatin tutkinnot, sekä filosofian maisterin tutkinto mahdollistavat työskentelyn kirjastoissa, arkistoissa, verkkopalvelu- ja pelialan yrityksissä sekä tutkimuskeskuksissa (Tampereen yliopisto 2017). Tampereen yliopiston (2017) viestintätieteiden tiedekunta listaa työskentelymahdollisuuksiksi erilaiset suunnittelu-, kehittämis- ja asiantuntijatehtävät.

Suomessa kirjastoalan koulutusta yliopistoissa tarjoavat Tampereen yliopiston informaatiotieteiden yksikkö, Oulun yliopiston humanistinen tiedekunta, sekä Turun Åbo Akademi (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015). Tutkintonimikkeet ovat edellistä vastaavassa järjestyksessä: informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median tutkinto-ohjelma, informaatiotutkimuksen koulutusohjelma, sekä informationsvetenskap (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015).

Ammattikorkeakoulujen Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelmaa tarjoavat Seinäjoen ammattikorkeakoulu sekä Turun ammattikorkeakoulu (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015). Ennen vuotta 2017 kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelmaa tarjosi myös Oulun ammattikorkeakoulu, jolloin koulutusohjelma poistettiin säästötoimenpiteiden seurauksena (Karppinen 2016). Korkeakouluasteen ulkopuolella kirjastoalalle voi kouluttautua suorittamalla liiketalouden perustutkinnon (merkonomi, tieto- ja kirjastopalvelujen koulutusohjelma) tai näyttötutkintona suoritettavan tieto- ja kirjastopalvelujen ammattitutkinnon. Näitä tutkintoja Suomessa tarjoavat:

- Haapaveden Opisto
- Helsingin SLK Instituutti
- Keravan Keski-Uudenmaan ammattiopisto
- Oulun seudun ammattiopisto
- Seinäjoen koulutuskeskus Sedu
- Valkeakosken ammatti- ja aikuisopisto
- Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä Keuda

3.3 Yleisten kirjastojen työnimikkeet ja työtehtävät

Työ- ja elinkeinohallinto määrittää kirjasto ja tietopalvelualan ammateiksi seuraavat työnimikkeet (Työ- ja elinkeinohallinto 2017):

- Kirjastotoimenjohtaja
- Kirjaston johtaja
- Kirjastonhoitaja
- Informaatikko
- Kirjastovirkailija
- Kirjastosihteeri
- Kirjastoavustaja
- Tietopalveluvirkailija
- Tietopalvelusihteeri
- Tietokeskusassistentti

Esimerkkeinä kirjasto ja tietopalvelualan työtehtävistä ovat asiakaspalvelu, tiedon haku, tallennus tietojärjestelmillä, aineistojen luokittelu ja kuvaus, aineistojen hankinta, yhteydenpito muihin toimipisteisiin, varausten käsittely sekä hyllyttäminen, korjaaminen ja päällystäminen. Pedagogiset taidot ovat hyvin merkittäviä kirjastotyössä, sekä taidot asiakaspalvelussa, tiedonhaussa ja tiedonhallinnassa. Erilaisten tietojärjestelmien hallinta ja organisointitaidot ovat myös tarpeellisia (Työ- ja elinkeinohallinto 2017).

Yleisten kirjastojen kirjastonhoitajien työtehtäviksi kuvaillaan aineiston muodostaminen ja ylläpito. Kirjastonhoitajan tulee seurata kustannusalaan sekä ylläpitää ajantasaista tietämystä musiikin, videoiden, CD-materiaalin sekä tietokantojen ja tietokoneohjelmien tuotannosta (Työ- ja elinkeinohallinto 2017). Kirjastonhoitajan työtehtäväksi määritellään myös aineiston oikea kuvailu ja luokittelu tiedonhakua varten (Työ- ja elinkeinohallinto 2017).

Kirjastonhoitajat tekevät myös usein, kirjastoissa kirjastovirkailijan työtehtäviä. Tämä on yleistä varsinkin pienemmissä kirjastoissa, joissa henkilöstömäärät ovat pieniä. Näitä tehtäviä ovat pääasiassa asiakaspalvelu ja opastaminen.

Kirjastovirkailija rekisteröi tarvittaessa lainaukset sekä vastaanottaa aineistojen palautukset. Kirjastovirkailija osallistuu myös toimistotehtäviin sekä hankitun aineiston luokitukseen ja luettelointiin. Kirjastovirkailijan työtehtäviin kuuluu myös usein tietokoneisiin liittyvä neuvonta (Työ- ja elinkeinohallinto 2017).

4 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TOTEUTUS

4.1 Tutkimusongelma ja tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää mahdollisia eroja kirjastotyöntekijöiden ammatillisessa identiteetissä ja selvittää kirjastotyöntekijöiden suhtautumista korkeakoulututkintojen välisiin eroihin, sekä niiden tarjoaman tiedon ja taitojen merkittävyyteen käytännön työssä. Näitä mahdollisia eroja ammatillisessa identiteetissä ovat hypoteettisesti: käsitys kirjastonhoitajuudesta osana kirjastolaitosta ja asiakaskuntaa, teoreettisen ja konkreettisen osaamisen vaikutus omaan ja muiden ammattitaitoon, koulutustaustan merkitys suhteessa itseensä ja työympäristöön, työn ja työroolin merkitys itselle ja muille sekä mahdollinen muutoksen tarve ammatissa ja mitä se tarkoittaa.

Tutkimus rajattiin käsittelemään kirjastoalan ylemmän ja/tai alemman korkeakoulututkinnon suorittaneita henkilöitä yleisissä kirjastoissa. Rajauksen tarkoituksena oli muodostaa selkeä ja tarkka kohderyhmä, jonka ammatillista identiteettiä ja koulutustaustaa peilata toisiinsa. Kohderyhmän rajaukseen vaikutti myös tarkoitus valita kohderyhmä, joka oli opiskelijan ja ammattikorkeakoulun opinnäytetyön luonteen kannalta relevantti.

Opinnäytetyön teoreettiseksi viitekehykseksi valittiin sosiologinen lähestymistapa ammatillisen identiteetin tutkimukseen. Tutkimus keskittyy analysoimaan opiskelustausta ja työnimikkeestä riippumatta kirjastotyöntekijöiden mielipidettä alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon eroavaisuuksista sekä niiden relevanttiudesta nykyhetkessä ja tulevaisuudessa. Keskeisinä selvityksen kohteina olivat kirjastohenkilökunnan henkilökohtaiset mielipiteet kirjastotyön nykyisistä taitovaatimuksista ja kuinka hyvin he kokevat oman koulutuksensa valmistaneet heidät kohtaamaan niitä. Tutkimus etsi myös vastauksia mahdollisiin käsitettyihin tieto- ja taitoeroihin ylemmän ja alemman korkeakoulututkinnon suorittaneiden työntekijöiden asemasta kirjastoalalla työntekijänä, sekä työnhakijana.

Opinnäytetyö analysoi myös työntekijöiden suhtautumista kirjastoalan pätevyysvaatimuksiin, niiden viimeaikaiseen muutokseen ja kuinka se näkyy kirjaston sosiaalisessa ympäristössä.

Tutkimusmenetelmiksi tähän opinnäytetyöhön valittiin kvantitatiivinen eli määrällinen menetelmä. Tutkimusmenetelmänä käytettiin kyselytutkimusta. Tutkimusmenetelmä valittiin, koska tutkimuskysymys vaati ison kohderyhmän mielipiteiden tutkimista ja tulosten selkeää vertailua ja ristiintaulukointia kahden tutkimusryhmän välillä.

Kvantitatiivinen menetelmä valittiin selvittämään tutkimuksen kausaalista, eli selittävää tarkoitusta ja koska tutkimuksen tulosten oli tarkoitus olla yleistettäviä (Hirsjärvi & Hurme 2001). Kvantitatiivisen tutkimuksen keskeisiä piirteitä on havaintoaineiston soveltuminen määrälliseen, numeeriseen mittaamiseen ja saadun aineiston käsiteltävyys tilastollisessa muodossa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997). Koska tutkimuskohteena on laaja ammattiryhmä ja tutkimuksen aihe kattaa useampia kysymyksiä, valittiin aineistonkeruumenetelmäksi kyselytutkimus jonka avulla tuloksia voidaan tehokkaasti analysoida ja raportoida tietokoneen avulla (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997).

4.2 Kyselyn toteutus

Tutkimuksessa käytetty 24 kysymystä sisältänyt kysely toteutettiin verkkokyselynä (liite 1), joka lähetettiin 31.1.2017 Suomen yleisten kirjastojen sähköpostiosoitteisiin ja se suljettiin 14.2.2017. Kirjastojen viralliset sähköpostiosoitteet kerättiin kirjastot.fi-verkkosivuston Kirjastohaku-palvelusta.

Kysely toteutettiin käyttäen Webropol-ohjelmaa. Webropol on verkossa toimiva kyselytyökalu, jonka avulla on mahdollista luoda ja analysoida kyselylomakkeita joita voidaan välittää esimerkiksi sähköpostilinkin kautta. Verkkokyselyn etuna on kerätyn tiedon analysoinnin ja raportoinnin helppous palvelun omilla työkaluilla, sekä tuloksien siirrettävyys Excel, PowerPoint, Word ja muihin tilasto-ohjelmiin (Heikkilä 2014). Verkkokysely valittiin, koska kyselyn tavoitettavuuden pyrittiin olemaan mahdollisimman suuri ja kirjastotyöntekijöillä on helppo pääsy

sähköpostiin. Kyselyn saateviestissä kirjastoja pyydettiin välittämään verkkokyselyn linkkiä työntekijöilleen. Tämän tavoitteena oli, että kirjastot välittäisivät kyselylinkin sisäisessä työsähköpostissaan mahdollisimman monelle työntekijälle. Kyselyn tiedot kerättiin anonyymisti.

Kyselylomake muodostui suurimmaksi osaksi monivalintakysymyksistä ja kahdesta avoimesta kysymyksestä, sekä vapaaehtoisesta kommentti ja palaute-osiosta. Koulutuseroja ja koulutuksen tarjoamia valmiuksia lukuun ottamatta monivalintakysymykset koostuivat kahdesta vaihtoehdosta. Monivalintakysymykset selvittivät vastaajien koulutustaustaa, sen antamia valmiuksia, korrelointia ammattitaitoon ja statukseen työelämässä, sekä mielipidettä kirjastoalan ja kirjastoalan koulutuksen tulevaisuudesta. Kysymysten vaihtoehtojen jälkeen vastaajilla oli mahdollisuus perustella valintaansa vastausvaihtoehdon perässä olevaan tekstiruutuun.

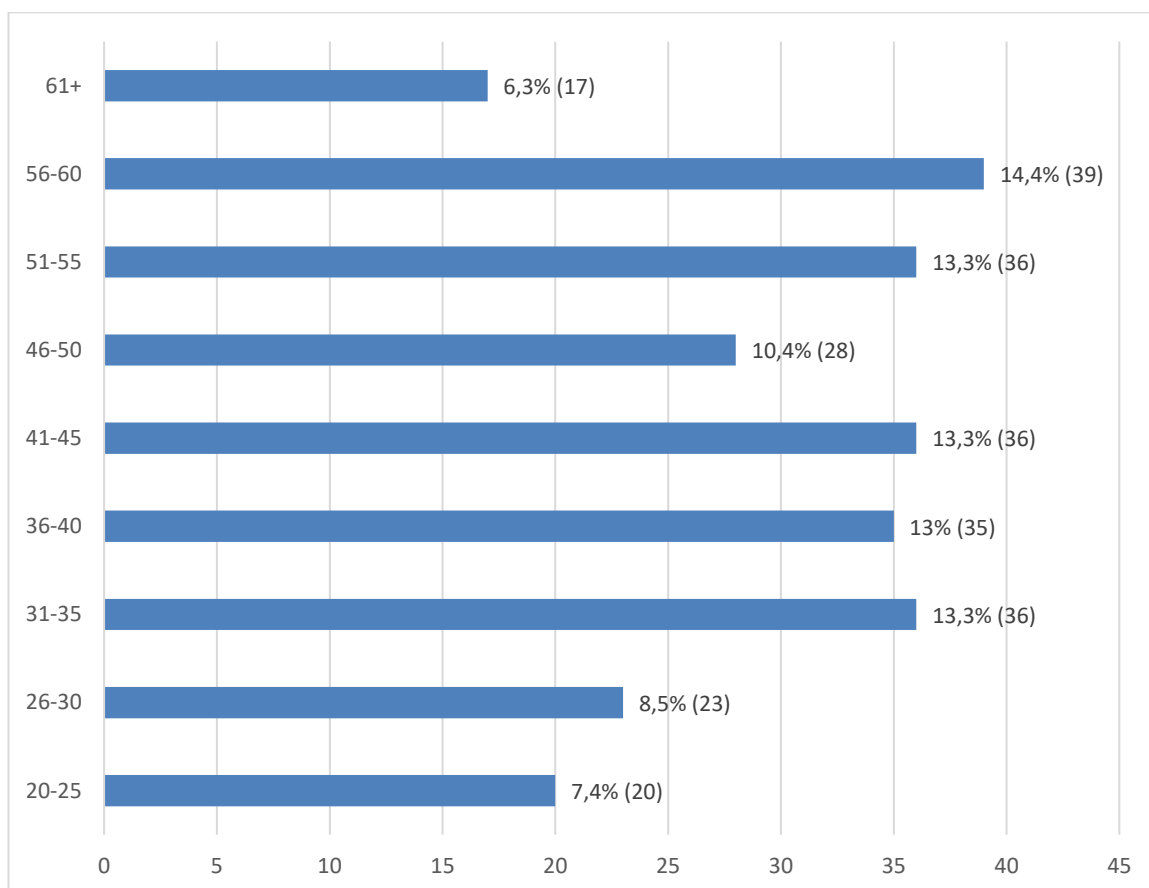
Kyselylomakkeen avoimien kysymysten ja monivalintakysymysten jälkeisten perusteluruutujen oli tarkoituksena tarjota vastaajalle mahdollisuus tarkemmin selittää omia ajatuksiaan kirjastoalasta ja kirjastotyöstä ja tätä kautta selvittää vastaajan subjektiivisia tunteita.

Kysely lähetettiin 687 kirjaston sähköpostiosoitteisiin, joista se tavoitti 681 kappaletta. Kahden viikon aukiolon aikana kyselyyn kertyi vastauksia 270 kappaletta. Kyselyn saateviestissä kirjastoja pyydettiin jakamaan kyselyn linkkiä henkilökunnalleen mutta vastaajista vain 229 ilmoitti kirjastonsa nimen, joten todellista vastausprosenttia on vaikea määritellä. Tuloksista voidaan kuitenkin nähdä, että kysely on tavoittanut ainakin osasta kirjastoista useamman kuin yhden henkilön.

5 TULOKSET

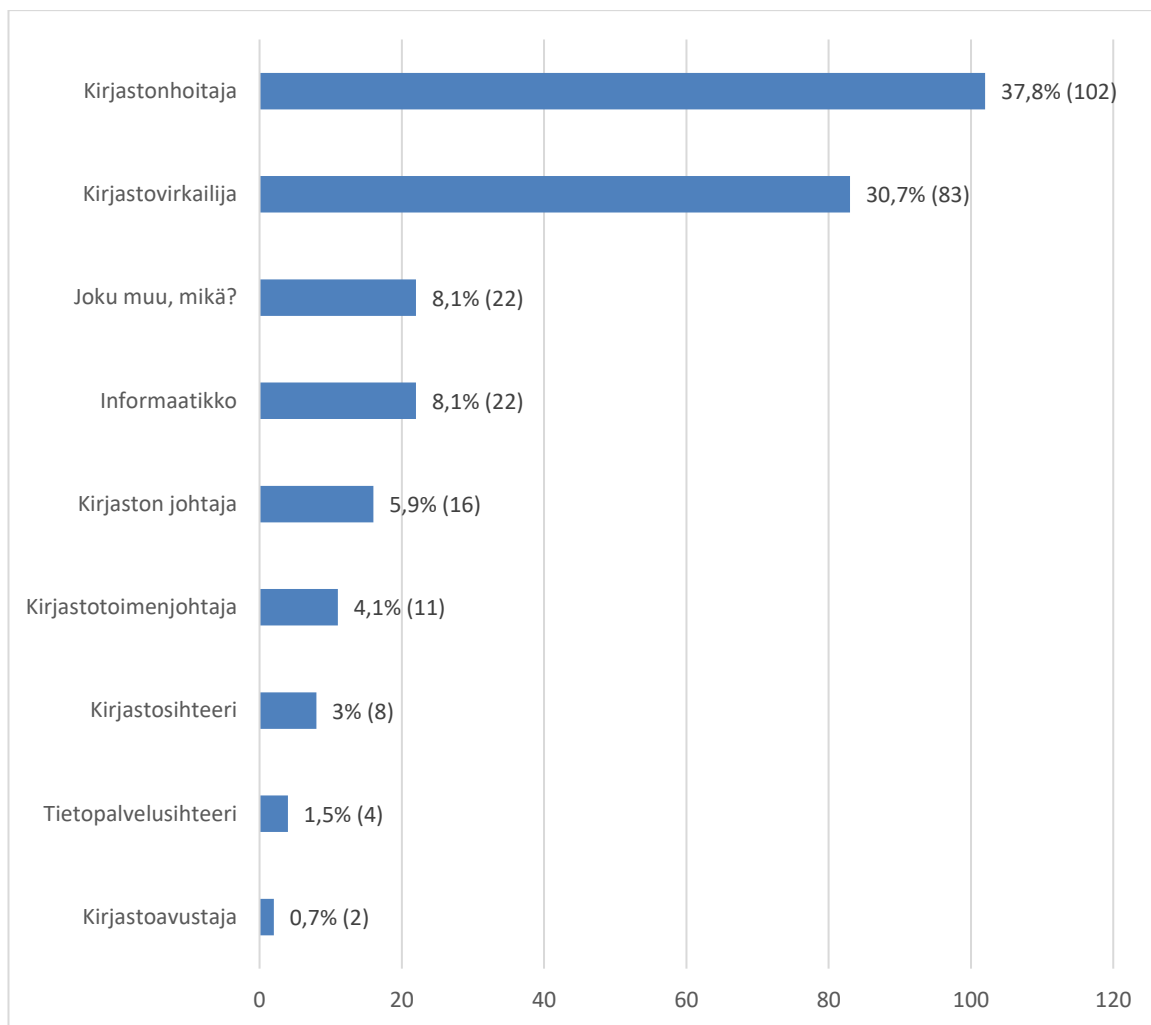
5.1 Vastaajien taustatiedot

Kyselyyn vastasi 270 henkeä joista 220 (81,5%) oli naisia ja 48 (17,8%) miehiä. Kaksi vastaajaa (0,7%) ei ilmoittanut sukupuoltaan.

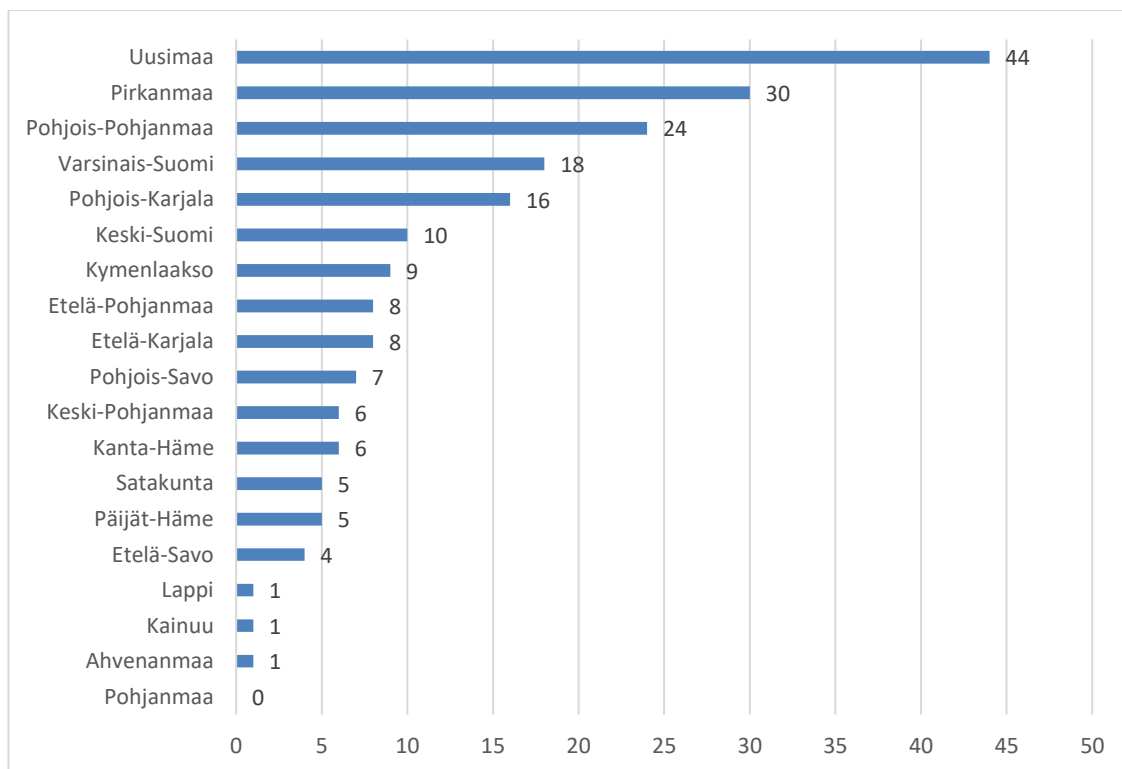
Kuvio 1 Vastaajien iät. (N=270)

Vastaajista pienintä otosta edustivat yli 61-vuotiaat (17), 20-25-vuotiaat (20) sekä 26-30-vuotiaat. Muiden vastaajien ikä sijoittui tasaisesti määriteltyihin ikäryhmiin, ainoana poikkeuksena hieman alempi vastaajamäärä (28) 46-50- vuotiaissa. (Kuvio 1.)

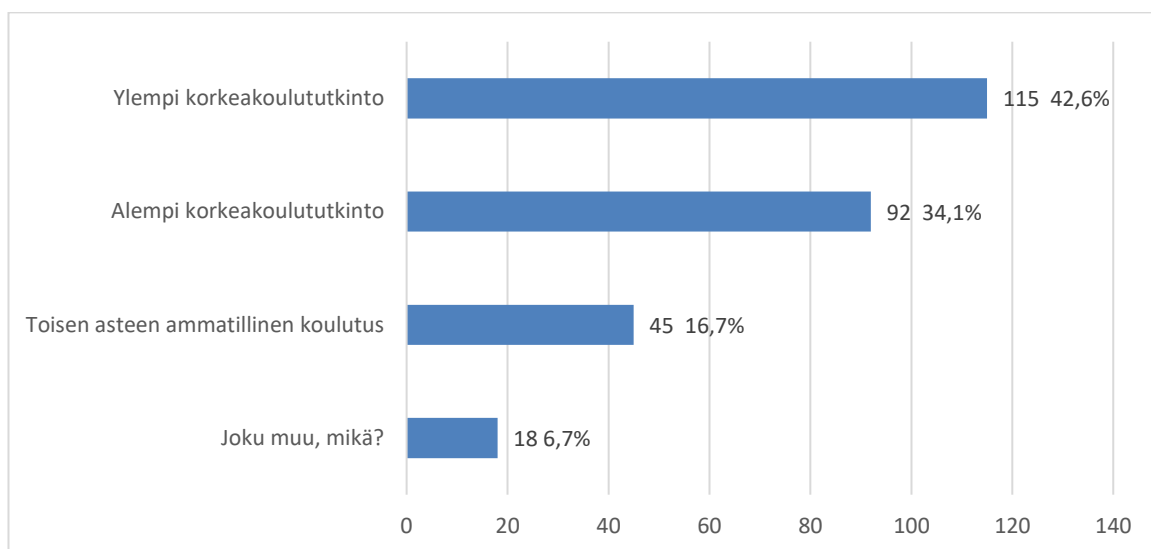
Kuvio 2. Vastaajien työnimikkeet. (N=270)

Kyselyyn vastanneista 270 kirjastotyöntekijästä suurin osa, 102 henkilöä työskenteli kirjastonhoitajan (37,8%) nimekkeellä. Toiseksi suurin ryhmä oli kirjastovirkailijan nimike 83 vastauksella (30,7%). Ainoastaan tietopalveluvirkailijan ja tietokeskusassistentin työnimikkeet jäivät kyselyssä täysin edustamatta. Huomattavaa on, että kolmanneksi suurimman vastaajamäärän informaatikon nimikkeen (8,1%) lisäksi keräsi joku muu, mikä vaihtoehto joka verkkokyselyn aukiolon aikana ei mahdollistanut tarkoituksenmukaista avointa vastausta. Tästä syystä näitä muita nimikkeitä ei voida tässä tutkimuksessa huomioida. (Kuvio 2.)

Kuvio 3. Vastaajat maakunnittain. (N=203)

Vastanneista 203 henkilöä ilmoitti kirjastonsa nimen tai maakuntansa, jossa työskentelee. Vastaajat jakautuivat maakunnittain kuvion 3. mukaisesti. Ylivoimaisesti suurin osa vastanneista kirjastotyöntekijöistä (44 kappaletta) työskenteli Uudenmaan kirjastoissa. Toiseksi suurin vastaajamäärä (30 kappaletta) oli Pirkanmaalla ja kolmanneksi suurin Pohjois-Pohjanmaalla (24 kappaletta). (Kuvio 3.)

Kuvio 4. Vastaajien koulutus. (N=270)

Vastaajien koulutustausta jakautui kuvion 3 mukaisesti. Ylemmän korkeakoulututkinnon oli suorittanut 115 vastaajaa (42,6%), alemman korkeakoulututkinnon 92 vastaajaa (34,1%) ja toisen asteen ammatillisen koulutuksen 45 vastaajaa (16,7%). Vastaajista 18 henkilöä (6,7%) ilmoitti koulutustaustakseen jonkun muun. Avoimeen joku muu, mikä kysymykseen vastanneista henkilöistä 5 ilmoitti suorittaneensa molemmat sekä ylemmän, että alemman korkeakoulututkinnon kirjastoalalle. Kaksi vastaajaa ilmoitti olevansa opiskelijoita lopputyövaiheessa. Kolme vastaajaa ilmoitti suorittaneensa joko oppisopimuskoulutuksen, tai vanhan siirtymävaiheen koulutuksen.

5.2 Koulutuksen vaikutus työtehtävien suorittamisessa

	Alempi korkeakoulututkinto (N=90)	Ylempi korkeakoulututkinto (N=115)
Erinomaisesti	9 (10%)	9 (7,8%)
Hyvin	47 (52,2%)	37 (32,2%)
Kohtalaisesti	26 (28,9%)	54 (47%)
Huonosti	6 (6,7%)	13 (11,3%)
Ei ollenkaan	2 (2,2%)	2 (1,7%)

Taulukko 1. Kuinka hyvin kirjastoalan koulutus valmisti nykyisiin työtehtäviin. (N=205)

Ylemmän ja alemman korkeakoulututkinnon suorittaneiden vastaajien mielipide koulutuksen tarjoamista valmiuksista työtehtäviinsä erosi toisistaan merkittävästi (Taulukko 1.). Enemmistö alemman korkeakoulututkinnon suorittaneista henkilöistä 62,2% (n=56) koki koulutuksen valmistaneen heidät työtehtäviinsä hyvin tai erinomaisesti, vastaavasti ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista henkilöistä vain 40% (n=46) oli tätä mieltä. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden enemmistö 47% (n=54) koki koulutuksen antaneen vain kohtalaiset valmiudet nykyisiin työtehtäviinsä.

	Alempi korkeakoulututkinto (N=89)	Ylempi korkeakoulututkinto (N=114)
Kyllä	41 (46,1%)	84 (73,7%)
Ei	48 (53,9%)	30 (26,3%)

Taulukko 2. Oliko koulutuksessa puutteita. (N=203)

Vertaillen vastaajien tyytyväisyyttä koulutukseensa selvisi, että alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet henkilöt olivat huomattavasti tyytyväisempiä koulutuksensa tarjoamiin valmiuksiin verrattuna ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneisiin henkilöihin. Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneista vastaajista 53,9% oli sitä mieltä, että koulutuksessa ei ollut puutteita. Vastaavasti ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista vastaajista tätä mieltä oli vain 26,3%.

Kysymyksen avoimeen kenttään joka selvitti minkälaisia puutteita vastaaja koki koulutuksessa olevan vastasi 150 henkilöä. Ylivoimaisesti suurin osa vastanneista koki ylemmän korkeakoulututkinnon olevan liian teoreettista ja valmistavan huonosti käytännön työhön. Ylemmän korkeakoulututkinnon katsottiin valmistavan heikosti kirjastohallinnollisiin tehtäviin. Alemman korkeakoulututkinnon koettiin sisältävän liian paljon liiketalouteen ja markkinointiin keskittyviä kursseja ja opetuksen taso koettiin osittain puutteelliseksi. Yhteisesti korkeakoulututkintojen koettiin olevan puutteellisia asiakaspalvelun, tietotekniikan ja esimiestaitojen osalta. Vastaajat kokivat koulutuksensa sisältöjen vanhentuneen nopeasti ja sen vastaavan huonosti yleisten kirjastojen nykykuvaan. Kirjallisuuden tuntemus ja luettelointitaidot nousivat myös esille varsinkin alemman korkeakoulututkinnon puutteina.

	Alemmpi korkeakoulututkinto (N=92)	Ylempi korkeakoulututkinto (N=115)
Täysin samaa mieltä	4 (4,3%)	18 (15,7%)
Jokseenkin samaa mieltä	31 (33,7%)	59 (51,3%)
Ei mielipidettä	15 (16,3%)	10 (8,7%)
Jokseenkin eri mieltä	38 (41,3%)	22 (19,1%)
Täysin eri mieltä	4 (4,3%)	6 (5,2%)

Taulukko 3. Korkeampi koulutus vaikuttaa suorasti työntekijän osaamiseen kirjastotyössä? (N=270)

Selvitettäessä koulutuksen vaikutusta osaamiseen kirjastotyössä, olivat ylemmän ja alemman korkeakoulututkinnon suorittaneiden henkilöiden mielipiteet lähes yhtäläisiä. Molempien korkeakoulututkintojen suorittaneiden vastaajamäärän huomioon ottaen suurimmat erot muodostuvat jokseenkin eri mieltä ja jokseenkin samaa mieltä olevien välille. Suurin osa alemman korkeakoulututkinnon suorittaneista vastaajista (41,3%) oli jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa, kun taas suurin osa ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista vastaajista (51,3%) oli jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa.

69 alemman korkeakoulututkinnon ja 86 ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanutta henkilöä vastasi avoimeen jatkokysymykseen, joka selvitti millä tavalla koulutus vaikuttaa osaamiseen. Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneiden keskuudessa nousi vahvasti esille koulutuksen tarjoama ymmärrys kirjastoalasta suuremmalla tasolla, yleissivistys ja valmiudet sopeutua ja mukautua alan ja työnkuvan kehittyessä. Käytännön asiat ja kirjastorutiinit koettiin asioiksi, joihin korkeampi kouluttautuminen ei tarjoa suuria etuja mutta kehitystyö, tiedonhaku ja tiedonkäsittely sekä uudempien trendien, kuten sosiaalisen median ymmärrys mainittiin kouluttautuneiden työntekijöiden vahvuuksiksi. Vastaajien keskuudessa nousi myös esille mielipide siitä, että korkeammin kouluttautuneet työntekijät saattavat opiskelun teoreettisuudesta johtuen olla heikommin valmistautuneita asiakaspalveluun

Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden vastaajien keskuudessa nousivat esille samat yleissivistyksen ja tiedon soveltamisen ja uusien asioiden omaksumisen teemat, kuin alemmankin korkeakoulututkinnon suorittaneiden kesken. Useat vastaajat kokivat akateemisen koulutuksen tarjoavan

mahdollisuuden asioiden ja ilmiöiden tarkasteluun käsitteellisellä tasolla ja mahdollisesti tuovan henkilön työhön syvällisempää tarkoitusta.

Yhtenäisesti molempien vastaajaryhmien kesken mielipide oli, että koulutustaustasta riippumatta suurin osa kirjastotyöntekijän ammattitaidosta opitaan käytännössä. Koulutuksen koettiin kuitenkin vaikuttavan vahvasti henkilön alttiuteen uuden oppimisessa ja helpottavan työn ajattelua soveltavasti. Esille nousi huomio siitä, että kouluttautuneet henkilöt saattavat olla myös motivoituneempia pääsemään alalle mutta, että lopullisesti motivaatiokin lähtee henkilöstä itsestään. Myös oma kiinnostus ja harrastuneisuus työn ja koulutuksen ulkopuolella katsottiin olevan usein tärkeämpää osaamisen kannalta.

	Alempi korkeakoulututkinto (N=91)	Ylempi korkeakoulututkinto (N=114)
Päivittäin	8 (8,8%)	3 (2,6%)
Viikoittain	5 (5,5%)	12 (10,5%)
Kuukausittain	13 (14,3%)	18 (15,8%)
Harvoin	54 (59,3%)	75 (65,8%)
Ei koskaan	11 (12,1%)	6 (5,3%)

Taulukko 4. Nousevatko koulutuserot esille työpaikalla? (N=268)

Kirjastotyöntekijät eivät kokeneet koulutustaustan synnyttävän suuria eroavaisuuksia työntekijöiden välillä kirjastoissa. Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneista 71,4% ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista 71,1% olivat sitä mieltä, että koulutuserot nousevat esille työpaikalla vain harvoin tai ei koskaan.

Jatkokysymykseen ”Millä tavalla?” vastasi 53 alemman korkeakoulututkinnon suorittanutta ja 82 ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanutta henkilöä. Molempien tutkintojen välillä koettiin, että erot ovat näkyvimmit palkkauksessa ja työtehtävissä. Alemmin koulutettujen henkilöiden katsottiin olevan alttiimpia takertumaan vanhoihin toimintatapoihin, kun taas korkeakoulutetut työntekijät ovat useammin valmiita kyseenalaistamaan työmenetelmiä. Muutama vastaaja koki yliopistosta valmistuneiden katsovan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita vähemmän osaaviksi, mutta suurin osa ristiriidoista koettiin syntyvän korkeakoulututkinnon ja alemmin koulutettujen tai alalle kouluttautumattomien

välille. Osa vastaajista koki myös, että heidän työtehtävänsä eivät vastaa tutkintoaan.

Huomattavasti suurin osa alemman korkeakoulututkinnon suorittaneista henkilöistä vastasi painottaen edellä mainittuja palkkauksen ja työtehtävien eroja. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet vastaajat toivat taas paljon enemmän esille eroja työtaidoissa ja vastasivat enemmän henkilökohtaisesta näkökulmastaan. Osa vastaajista kertoi törmänneensä tilanteisiin, joissa alemmin koulutetut henkilöt ”kyseenalaistavat yliopiston käyneen ammattitaitoa” tai kokevansa turhautumista kirjaston palkatessa kirjastovirkailijan tehtäviin henkilöitä, joilla on pätevyys kirjastonhoitajan tehtäviin. Muutama vastaaja koki korkeakoulutettujen joutuvan tekemään liian paljon tehtäviä jotka eivät vastaa koulutustaan, jonka seurauksena heille ei jää tarpeeksi aikaa koulutusta vastaaville töille. Yksi vastaaja mainitsi kehitystyön jäävän vähäiseksi, koska kirjastovirkailijoiden ja kirjastonhoitajien suhde on tasainen. Vastaaja koki työnjaon ja toimenkuvan olevan epäoptimaalisia toiminnan kannalta.

	Alempi korkeakoulututkinto (N=85)	Ylempi korkeakoulututkinto (N=112)
Kyllä	72 (84,7%)	78 (69,6%)
Ei	13 (15,3%)	34 (30,4%)

Taulukko 5. Valmentaaako tradenomin tutkinto paremmin käytännönläheiseen kirjastotyöhön kuin maisterin tutkinto? Miksi? (N=248)

	Alempi korkeakoulututkinto (N=81)	Ylempi korkeakoulututkinto (N=110)
Kyllä	35 (43,2%)	75 (68,2%)
Ei	46 (56,8%)	35 (31,8%)

Taulukko 6. Valmentaaako maisterin tutkinto mielestänne laaja-alaisemmin kirjastotyöhön kuin tradenomin tutkinto? Perustelkaa vastauksenne. (N=243)

Taulukoiden 5 ja 6 väittämien tarkoituksena kyselyssä oli selvittää kirjastotyöntekijöiden mielipidettä kahteen stereotypiaan jotka usein yhdistetään ylemmän -ja alemman korkeakoulututkinnon tarjoamiin valmiuksiin. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista vastaajista suurin osa (69,6% ja 68,2%) oli

väittämien kanssa samaa mieltä. Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet vastaajat olivat vahvasti samaa mieltä tradenomin tutkintoa koskevan väittämän (taulukko 5.) kanssa mutta maisterin tutkintoa koskevan väittämän kanssa enemmistö (56,8%) oli eri mieltä. Tärkeää on kuitenkin huomioida, että ero samaa ja eri mieltä olevien kesken ei ole yhtä suuri, kuin ensimmäisen väittämän kohdalla.

Avoimen kysymyksen vastauksien perusteella molempien tutkintojen suorittajat olivat sitä mieltä, että tradenomin tutkinnon koulutus on suunnattu käytännönläheisemmäksi, keskittyen vahvasti ryhmätyöskentelyyn ja asiakaspalveluun. Etenkin pitkä työharjoittelujakso koettiin valmistavan paremmin käytännönläheiseen kirjastotyöhön. Eri mieltä olevien vastausten yleinen mielipide oli, että kirjastotyön käytännöt oppii itse työtä tekemällä ja, että koulutuksessa opittavat taidot eivät juurikaan tähän vaikuta. Muutama vastaaja vastasi kielteisesti, koska he eivät kokeneet tietävänsä tarpeeksi tutkintojen eroavaisuuksia.

Maisterin tutkintoa koskevan väittämän kohdalla vastaajat vetosivat suurilta osin jo aiemmin esille tulleisiin tekijöihin. Yliopisto-opintojen katsottiin olevan teoreettisella tasolla laajempia ja tarjoavan tietoa useammista aiheista. Eri mieltä väittämän kanssa olevat kokivat tämän laaja-alaisuuden kuitenkin olevan haitallista, koska tietoa ei soviteta kirjastojen kontekstiin. Osa väittämän kanssa samaa mieltä olevista vastaajista koki myös, että maisterin tutkinto pätevöittää paremmin johtajan tehtäviin.

Huomattavan suuri osa vastaajista perusteli tai aloitti vastauksensa ilmoittamalla, että ei tuntenut tradenomin tai maisterin tutkinnon sisältöjä. Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneiden vastauksissa tämä näkyi maisterin tutkintoa koskevan väittämän kohdalla ja vastakkaisesti ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden kohdalla tradenomin tutkintoa koskevan väittämän kohdalla. Tämän pohjalta voidaan päätellä, että tutkintoihin kohdistuvat stereotypiat eivät ole vahvasti perusteltuja ja, että koulutusten välisiä eroja ei käsitellä suuresti itse koulutuksessa tai kirjastotyöntekijöiden keskuudessa.

5.3 Kirjastoalan osaamistarpeet tulevaisuudessa

	Alempi korkeakoulututkinto (N=90)	Ylempi korkeakoulututkinto (N=113)
En tunne tarvitsevani koulutusta	15 (16,7%)	19 (16,8%)
Koen tarvitsevani koulutusta:	75 (83,3%)	94 (83,2%)

Taulukko 7. Minkä tyyppistä koulutusta tunnet tarvitsevasi työssäsi? (N=264)

Taulukon 7. kuvaaman kysymyksen tarkoituksena oli selvittää kokevatko kirjastotyöntekijät tarvitsevansa koulutusta työnsä ohella. Koen tarvitsevani koulutusta-vaihtoehto mahdollisti avoimen vastauksen selittää, minkälaista koulutusta vastaaja koki tarvitsevansa.

Enemmistö alemman (83,3%) ja ylemmän 83,2%) korkeakoulututkinnon suorittaneista vastaajista koki tarvitsevansa koulutusta työssään. Vastausten yleinen mielipide jatkokouluttautumiselle oli positiivinen ja kirjastotyöntekijät kokivat jatkuvasti muuttuvan alan vaativan myös jatkuvaa koulutusta. Molempien vastaajaryhmien keskuudessa näkyvimmäksi nousi tarve saada koulutusta tietoteknisissä asioissa kuten uusista kirjastojärjestelmistä, videopeleistä, sosiaalisesta mediasta ja digitaalisista kirjastopalveluista. Pedagogiset taidot, esiintyminen ja varsinkin nuorten kohtaaminen, sekä mediakasvatus tuotiin esille asioina, joihin toivottiin koulutusta. Monet kokivat myös tärkeäksi kirjallisuuden tuntemuksen päivittämisen koulutuksen kautta, eikä vain oman harrastuneisuuden johdosta. Myös musiikkikirjastotyön koulutus koettiin tarpeelliseksi.

Ylemmän ja alemman korkeakoulututkinnon suorittaneiden henkilöiden vastausten välillä ei ollut suuria eroja. Molemmat vastaajaryhmät toivat suureksi osaksi esille samoja asioita. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista huomattavasti suurempi osa tosin, toi esille tarvetta saada koulutusta esimiestehtäviin ja henkilöstöhallintoon liittyvissä asioissa.

	Alemmpi korkeakoulututkinto (N=91)	Ylempi korkeakoulututkinto (N=113)
Kyllä	87 (95,6%)	108 (95,6%)
Ei	4 (4,4%)	5 (4,4%)

Taulukko 8. Tarvitaanko kirjastotyössä mielestänne uudenlaista osaamista? Jos tarvitaan, minkälaista? (N=265)

Lähes kaikki kyselyyn vastanneista alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista henkilöistä (95,6% molemmista ryhmistä) olivat sitä mieltä, että kirjastotyössä tarvitaan uudenlaista osaamista. Suurin osa vastaajista kuvaili tarvittavan osaamisen olevan edellisessä kysymyksessä ilmi tulleiden koulutustarpeiden kanssa yhtäläiseksi.

Teknisten, pedagogisten ja viestintätaitojen lisäksi esille nousivat kyky muotoilla kirjaston palveluita asiakasryhmille ja sidosryhmien tuntemus. Muutama vastaaja koki myös tärkeäksi pystyä opastamaan ihmisiä tiedonhaussa kaupungin ja valtion asioihin liittyen. Vastakkaisesti osa vastaajista oli sitä mieltä, että työssä tulisi osata määritellä tarkemmin rajat asioihin, jotka eivät kuulu kirjastotyöntekijän työnkuvaan tai yleisesti kirjaston aihepiiriin.

	Alemmpi korkeakoulututkinto (N=86)	Ylempi korkeakoulututkinto (N=113)
Kyllä	76 (88,4%)	105 (92,9%)
Ei	10 (11,6%)	8 (7,1%)

Taulukko 9. Vaatiiko kirjastotyö tulevaisuudessa mielestänne uudenlaista koulutusta? (N=259)

Taulukon 9. edustaman kysymyksen tulokset edustavat samaa linjaa aikaisempien kanssa. Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneista henkilöistä 88,4% ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista 92,9% olivat sitä mieltä, että kirjastotyö tulee vaatimaan uudenlaista koulutusta tulevaisuudessa.

Jatkokysymyksenä edelliselle kysymykselle selvitettiin, miten kirjastoalan koulutusta tulisi vastaajien mielestä kehittää (N=214)? Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet vastaajat toivoivat enemmän

erikoistumisvaihtoehtoja ja syventäviä opintoja. Vastaajat kokivat tärkeäksi, että kirjasto pystyy tarjoamaan henkilökunnan joka muodostuu yksilöistä jotka voivat tarjota syvempää apua perustietojen ja taitojen lisäksi. Erityisosaamisen kehittämiseksi toivottiin, että koulutuksessa olisi mahdollista keskittyä opiskelijoiden vahvuuksiin ja niiden soveltamiseen kirjastotyössä. Luetteloinnin tärkeyden koettiin vähenevän ja tämän seurauksena toivottiin sen painotuksen myös vähenevän koulutuksessa. Vastaajat kokivat, että luetteloinnin sijaan tärkeämmässä roolissa tulisi olla sisältöjen avaaminen ja kohdentaminen eri asiakasryhmille. Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet vastaajat näkivät tärkeäksi, että koulutus tulevaisuudessa olisi monialaisempaa ja toteutettaisiin tiiviimmässä yhteistyössä kirjastokentän ja muiden toimijoiden kuten nuorisopalveluiden, kulttuuripalveluiden ja opettajankoulutuksen kanssa. Koulutuksessa nähtiin tulevaisuudessa myös tarpeelliseksi mahdollinen risteytyminen tapahtumatuotannon koulutuksen kanssa.

5.4 Korkeakoulututkinnon merkitys kirjastotyössä

	Alempi korkeakoulututkinto (N=90)	Ylempi korkeakoulututkinto (N=109)
Kyllä	19 (21,1%)	21 (19,3%)
Ei	71 (78,9%)	88 (80,7%)

Taulukko 10. Tulisiko kirjastojen palkata kirjastoammatillisiin tehtäviin henkilökuntaa, joka ei ole suorittanut alan tutkintoa? (N=261)

Molempien koulutusasteiden vastaajien mielipide kirjastoalan koulutuksen tarpeellisuudesta kirjaston henkilökunnalla oli selkeä. Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneista vastaajista 78,9% ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista 80,7% olivat sitä mieltä, että kirjastojen ei tulisi palkata kirjastoammatillisiin tehtäviin henkilöitä, jotka eivät ole suorittaneet alaa vastaavaa tutkintoa.

Taulukon 10. väittämän kanssa samaa mieltä olevien henkilöiden syitä mielipiteeseensä pystyttiin avaamaan tuloksista. Kyselyn avoimien kysymysten tulosten perusteella voitiin selvittää, että varsinkin suurissa yleisissä kirjastoissa

koettiin hyödylliseksi palkata työntekijöitä muilta koulutusaloilta kuten medianomeja ja nuorisotyöntekijöitä avustamaan kirjaston henkilökuntaa tehtävissä, jotka eivät perinteisesti kuulu kirjastotyöhön.

	Alempi korkeakoulututkinto (N=89)	Ylempi korkeakoulututkinto (N=109)
Kyllä	77 (86,5%)	68 (62,4%)
Ei	12 (13,5%)	41 (37,6%)

Taulukko 11. Suoriutuvatko kirjastoalan tradenomit ja maisterit samoista tehtävistä tasavertaisesti? Miksi? (N=255)

Selvitettäessä mielipidettä tutkintojen tasavertaisuudesta samoissa työtehtävissä (Taulukko 11.) löytyi vastaajien kesken eroavaisuuksia. Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneista henkilöistä selkeä enemmistö (86,5%) oli sitä mieltä, että tradenomit ja maisterit suoriutuvat tasavertaisesti samoista tehtävistä kirjastossa. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista henkilöistä samaa mieltä oli myös enemmistö, mutta huomattavasti pienempi osuus kokonaismäärästä (62,4%).

Väittämän kanssa samaa mieltä olevat henkilöt vastasivat koulutustaustasta riippumatta jatkokysymykseen ”Miksi?” samalla tavalla. Vastaajat kokivat, että vaikka erilaiset tutkinnot valmistavat hieman erilaisiin työnkuviin, oli työstä suoriutuminen kiinni täysin yksilön ominaisuuksista, motivaatiosta ja mielenkiinnon kohteista.

Eri mieltä väittämän kanssa olleet alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet vastaajat perustelivat vastaustaan teoreettisesta lähtökohdasta tai kertoivat valinneen vaihtoehdon, koska eivät osanneet vastata kysymykseen. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista vastaajista suuri osa perusteli vastaustaan sillä, että työtehtävissä on eroavaisuuksia ja että maisterin tutkinnon suorittaneella on paremmat lähtökohdat laaja-alaisempaan työskentelyyn. Yksi vastaaja toi esille, että henkilön kiinnostus pitkäaikaisempaan opiskeluun vaikuttaisi myös henkilön alttiuteen olla kiinnostunut enemmän asioihin myös yleisesti. Toinen vastaaja kertoi oman kokemuksensa perusteella, että tradenomin tutkinnon suorittaneet työntekijät

hakevat harvemmin töitä tai tehtäviä ”asemansa yläpuolelta”. Vastaaja käsitti tämän ilmaisevan joidenkin työntekijöiden kohdalla tarkoituksellista haluttomuutta hakeutua vaativampiin tehtäviin.

	Alempi korkeakoulututkinto (N=70)	Ylempi korkeakoulututkinto (N=83)
Tradenomin tutkinto	13 (18,6%)	22 (26,5%)
Maisterin tutkinto	57 (81,4%)	61 (73,5%)

Taulukko 12. Koetteko tradenomin tutkinnolla tai maisterin tutkinnolla olevan etulyöntiasema rekrytointitilanteessa? Millä tavalla? (N=192)

Enemmistö molemmista vastaajaryhmistä oli sitä mieltä, että maisterin tutkinnon suorittaneella työnhakijalla on etulyöntiasema rekrytointitilanteessa ainoastaan tradenomin tutkinnon suorittaneihin verrattuna. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista henkilöistä tätä mieltä oli 73,5% ja alemman korkeakoulututkinnon suorittaneista 81,4% vastaajista.

Maisterin tutkintoa etulyöntiasemassa pitäneet vastaajat kokivat, että työnantajat arvostavat korkeampaa koulutusta ja, että usein heidän omien kokemuksiansa pohjalta muodollinen pätevyys tuntuu merkitsevän kirjastoalalla paljon. Useat vastaajat huomauttivat, että maisterin tutkinto on edullisemmassa asemassa jo sen tarjoamien laajempien työllistymismahdollisuuksien takia mutta, että ylempää koulutusta arvostetaan myös niiden tehtävien rekrytoinnissa joissa molemmat tutkinnot ovat ”tasavertaisia”, kuten kirjastonhoitajan työ. Molemmissa vastaajaryhmissä osa vastaajista toi esille, että tutkintojen merkittävyys rekrytoinnissa on kuntakohtaista ja, että suuremmissa kunnissa korostetaan korkeamman tutkinnon merkittävyyttä. Kaksi vastaajaa kokivat työnantajapuolen omien koulutustaustojen vaikuttavan asenteisiin suhteessa tutkintojen arvotukseen rekrytoinnissa.

Tradenomin tutkinnon etulyöntiasemassa olevaksi koki 18,6% alemman korkeakoulututkinnon suorittaneista ja 26,5% ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista vastaajista. Molempien vastaajaryhmien henkilöt kokivat tradenomi työnhakijan olevan suositumpi kirjastovirkailijan paikkoihin palkatessa. Vastaajat

kokivat, että usein kirjastovirkailijan tehtäviin rekrytoidessa maisterin tutkinto mielletään ylikoulutetuksi. Moni ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut vastaaja perusteli myös, että tradenomin palkkaaminen on halvempaa ja, että kirjastovirkailijaa korkeampiin tehtäviin ei enää rekrytoida yleisissä kirjastoissa paljoa.

	Alempi korkeakoulututkinto (N=91)	Ylempi korkeakoulututkinto (N=112)
Kyllä	90 (98,9%)	110 (98,2%)
Ei	1 (1,1%)	2 (1,8%)

Taulukko 13. Koetteko konkreettisen työssäoppimisen merkittäväksi kirjastoalalla? Millä tavalla? (N=263)

Sekä alemman, että ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet vastaajat kokivat konkreettisen työssäoppimisen merkittäväksi osaksi kirjastoalalla työskentelyä. Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneista vastaajista 98,9% ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista 98,2% oli tätä mieltä.

Molempien vastaajaryhmien avoimen kysymyksen vastauksista nousi vahvasti esille lause ”Työn oppii tekemällä”. Vastauksista tuli ilmi, että kirjastoissa työskentely koulutustaustasta riippumatta vaatii oppimista työnteon kautta. Työssäoppimisen kuvailtiin valmentavan työn nyansseihin ja opettavan ”hiljaista tietoa”, joita koulutuksessa ei voi oppia. Esimerkkinä hiljaisesta tiedosta pidettiin jokaisen kirjaston omaa sisäistä tapakulttuuria sekä työmenetelmiä. Vastaajat kertoivat työssäoppimisen olevan elintärkeää kirjastoalalla, joka jatkuvasti muuttuu ajan mukana sekä sisällöllisesti, että työnkuvansa puolesta.

Monet alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet henkilöt kuvailivat vasta opiskeluun kuuluneen työharjoittelun antaneen selkeän kuvan siitä, mitä kirjastossa työskentely sisältää ja tämän joko vahvistavan tai heikentävän motivaatiota alalle hakeutumisessa. Yksi vastaaja kertoi työharjoittelujakson seurauksena monen opiskelijan jopa keskeyttäneen opiskelunsa täysin.

	Alemmpi korkeakoulututkinto (N=89)	Ylempi korkeakoulututkinto (N=114)
Ei	2 (2,2%)	0 (0%)
Kyllä	87 (97,8%)	114 (100%)

Taulukko 14. Oletteko oppinut työssä asioita, joihin koulutus ei teitä valmistanut? Jos olette, mitä? (N=263)

Kyselyn seuraavan kysymyksen (taulukko 14.) tarkoituksena oli toimia jatkona taulukon 13. kysymykselle työssäoppimisen merkityksestä. Kysymyksen avoin vastausosio selvitti niitä asioita, joita eri vastaajaryhmät käsittivät koulutuksen ulkopuolisiksi mutta tärkeiksi taidoiksi kirjastossa työskentelyssä.

Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet vastaajat listasivat vasta töissä opituiksi taidoiksi asiakaspalvelun (erityisesti hankalien asiakkaiden kohtaamisen), tietotekniset taidot, esiintymistaidot, tietojärjestelmien käytön ja tuntemuksen, ryhmien ohjauksen sekä kokoelmatyön. Monet vastaajat kertoivat opiskelun antaneen viitekehyksen tarvittavista taidoista mutta vasta työn opettavan mitä kirjastotyöntekijänä olemisen oikeasti vaatii.

Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet vastaajat kokivat työn opettaneen samat taidot, joita alemman korkeakoulututkinnonkin suorittaneet vastaajat. Tämän lisäksi monet korostivat oppineensa lähes kaikki nykyisistä työtehtävistään töiden kautta. Osa vastaajista perusteli tämän johtuvan koulutuksensa vanhentuneisuudesta. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet vastaajat toivat esille myös hallinnolliset tehtävät, budjetoinnin, määrärahojen ja talouden hallinnoinnin sekä henkilökunnan ristiriitatilanteiden ratkaisun.

5.5 Kirjastotyön merkittävyys työntekijälle

Kyselyn viimeinen kysymys selvitti, minkä asian tai osa-alueen kirjastotyössä työntekijä kokee merkittävimmäksi itselleen. Kysymykseen vastasi 234 henkilöä, joista ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita oli 101 ja alemman korkeakoulututkinnon suorittaneita 81 kappaletta.

Sekä alemman, että ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden henkilöiden vastauksissa ylivoimaisesti eniten nousi esille työn ihmisläheisyys ja asiakaspalvelu. Kirjastoaatteen mukainen kaikkien kansalaisten tasa-arvoisuus ja kulttuurin tuominen kaikille saatavaksi ilman rajoituksia koettiin erittäin merkittäväksi. Vastanneet kirjastotyöntekijät kokivat kirjastojen edustavan niitä arvoja, jotka he henkilökohtaisestikin kokevat tärkeiksi ja luovan työympäristön, jossa oleminen ja jonka osana toimiminen on mielekästä ja tarkoituksellista. Työtehtävien monipuolisuus perustehtävissä, kuten tieto- ja asiakaspalvelussa, kokoelmatyössä ja nuorten kirjastotyössä sekä työtehtävien syntymisen yleinen spontaanius koettiin päivittäin luovan mahdollisuuksia itsensä kehittämisen työntekijänä ja myös yksilönä.

Viihtyvyys työssä oli vastaajille tärkeää. Monet vastaajat kertoivat saman henkisten ihmisten kanssa työskentelyn ja varsinkin tavan, jolla kirjastotyö kannustaa yhteistyöhön olevan hyvin merkittävä osa työviihtyvyyttä. Työyhteisöjen kuvailtiin koostuvan iloisista ja innostuneista ihmisistä ja Kirjaston asioiden kehittäminen ja parantaminen yhdessä koettiin luovan yhteen hiileen puhaltamisen tunnetta. Työn mielekkyyden koettiin myös syntyvän auttamisen tunteesta ja hyvän palautteen saamisesta asiakkailta. Useat lasten- ja nuorten kirjastotyötä tekevät vastaajat kertoivat kokevansa asiakkaiden tyytyväisyyden konkreettisen näkemisen erittäin merkittäväksi osaksi työviihtyvyyttään.

Muutama henkilö molemmista vastaajaryhmistä koki merkittävimmäksi osaksi mahdollisuuden työskennellä itselleen merkittävien aineistojen kanssa. Sisältöjen avaaminen, vastuu laadukkaasti kokoelman ylläpitämisestä ja alan muutoksiin reagoimisen koettiin luovan positiivista haastetta työhön. Myös lukemisen ja mediakasvatuksen edistäminen koettiin merkittäväksi.

5.6 Yhteenveto

Kirjastoalalla työskentely ja alalle suuntautuminen vaatii vahvaa tuntemusta ammatillisesta identiteetistä. Kyselyn tuloksista päätellen yleisissä kirjastoissa työskentelevät henkilöt ovat hyvin valveutuneita työnsä imagosta ja merkittäväyydestä yhteiskunnassa sekä itse suuremman kirjastoalan sisällä. Syy

ammattillisen identiteetin vahvuudelle rakentuu sen käsityksen ympärille, että kirjastotyöntekijät sijoittavat vahvasti omaa persoonallisuuttaan ja identiteettiään työhönsä ja tämän kautta kollektiivisesti koko ajan muovaavat alaa ja sitä ohjaavia arvoja. Tämän seurauksena kirjastoala koostuu suureksi osaksi ihmisistä, jotka tekevät työtä jonka he käsittävät merkitykselliseksi myös henkilökohtaisella tasolla. Kirjastotyön kollektiivisuudesta johtuen henkilön ammatillinen identiteetti peilautuu myös jatkuvasti kanssatyöskentelijöihin ja tästä johtuen on jatkuvan reflektion alaisena. Ammatillisen ja henkilökohtaisen identiteetin vahva risteäminen edesauttaa ja motivoi halua kehittyä ammattilaisena.

Koulutustaustan vaikutus kirjastotyöntekijöiden ammatillisessa identiteetissä ilmenee vahviten työntekijöiden omassa käsityksessä ja mielipiteessä kirjastoalan koulutuksesta. Työn merkitys ja siinä tarvittavat taidot olivat koulutustaustasta riippumatta hyvin samankaltaiset kyselyyn vastanneille ylemmän ja alemman korkeakoulututkinnon suorittaneille henkilöille.

Yleisinä linjauksina voidaan vetää, että alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet henkilöt olivat suuremmalta osin tyytyväisempiä koulutukseensa ja kuinka hyvin se käytännönläheisyytensä vuoksi valmensi kirjastoalalle työllistymiseen. Ylempi korkeakoulututkinnon teoreettisuus koettiin olevan hieman liian kaukana kirjastotyön arjesta, mutta kirjastotyöntekijät kokivat sen kuitenkin paremmin mahdollistavan kirjastoalan tarkastelun laajemmin. Koulutusten vaikutus ammatillisessa identiteetissä näkyi henkilöiden käsityksissä korkeammista työtehtävistä, niiden pätevyysvaatimuksissa ja työllistymisessä mutta syihin miksi tai mitä työ on, se ei vaikuttanut.

Mielipide kirjastoalan tulevaisuudesta oli, että uusille koulutetuille työntekijöille on tarvetta jatkossa. Molemmat vastaajaryhmät olivat sitä mieltä, että yksilöllisten vahvuuksien korostaminen aineistontuntemuksessa ja osaamisessa tulee olemaan tulevaisuudessa entistä tärkeämpää kirjastojen toiminnassa. Pätevyysvaatimusten muuttuessa ja siitä huolimatta, että joissakin suurissa kirjastoissa koettiin edulliseksi työllistää henkilöitä kirjastoalan koulutuksen ulkopuolelta, olivat kirjastotyöntekijät vahvasti sitä mieltä, että kirjastotyön laadun kannalta on tärkeää ylläpitää ammattitaitoista ja koulutettua työvoimaa.

6 POHDINTA

Suuren vastaajamäärän takia tutkimuksen tekeminen oli erittäin mielekästä. Ammattiryhmän jäsenten yleisen mielipiteen selvittäminen ja johtopäätösten tekeminen kyselytulosten pohjalta oli selkeää osallistuneiden vastausinnostuksen takia. Avoimien kysymysten vastaukset olivat hyvin jäsenneltyjä ja yksityiskohtaisia ja koin saaneeni haluamiani vastauksia tutkimusongelmalleni. Tutkimuksen aiheen lähes rajattomasta laajuudesta johtuen on mahdotonta käsitellä ammatillisen identiteetin käsitettä täysin kokonaisvaltaisesti mutta koin silti onnistuneeni rajaamaan tulokset tutkimukseksi, jonka näkökulmalla on arvoa.

Kaikkien kirjastoalalla työskentelevien henkilöiden ammatillisen identiteetin tutkimus olisi aiheen kannalta ideaalista, mutta siihen vaadittavaan taustatyöhön ja tutkimukseen eivät resurssini riittäneet. Koulutustaustoja käytettäessä rajauksena on myös tärkeä pitää mielessä, kuinka suuresti koulutus ja sen vaikutus työntekijälle muuttuu riippuen milloin on koulutuksensa suorittanut. Päämääränäni oli kuitenkin selvittää pääasiallisesti tämänhetkisten kirjastotyöntekijöiden näkemystä alasta ja itsestään osana sitä ja koen, että tämä näkökulma tuo uudenlaista arvoa tuloksille riippuen niitä tarkastelevan henkilön valmistumisajasta.

Oman kokemukseni perusteella yleisessä kirjastossa työskennelleenä koin, että työntekijöiden ja heidän yksilöllisen äänen kuunteleminen ja tutkiminen on tärkeää ja mielenkiintoista. Teoriaosuutta varten aiheeseen perehtyessäni selvisi, että kirjastotyöntekijöiden ammatillista identiteettiä ei ole juurikaan tutkittu ja tämä vahvisti tuntemustani siitä, että tämänkaltaiselle tutkimukselle on tarvetta myös laajemmin ja kenties suuremmilla resursseilla. Kyselyyn osallistuneilta saamani palaute tuki myös käsitystä siitä, että aihe kiinnostaa kirjastoammattilaisia ja toivetta olisi yksityiskohtaisemmalle tarkastelulle. Omasta mielestäni aihe on tärkeä etenkin, koska nykyään on pinnalla jatkuvasti kirjastojen tarve uusiutua nopeasti yhteiskunnan mukana. Kirjastopalvelun kehittämisen kannalta on tärkeää keskittyä palvelumuotojen lisäksi myös sen perustaan josta ideat lopulta syntyvät, eli työntekijöihin.

LÄHTEET

A 6.6.2013/406. Valtioneuvoston asetus kirjastoista.

A 2.10.2014/784. Valtioneuvoston asetus kirjastoista.

Ammattinetti. 12.1.2017. Kirjasto- ja tietopalveluala. [Verkkosivu]. Työ- ja elinkeinohallinto. [Viitattu 12.1.2017]. Saatavana: http://www.ammattinetti.fi/ammattialat/detail/3/80_ammattiala;jsessionid=EACD573857CE0CBC97D2C36362F1C4F4.

DIK 2011. Rapport från arbetsgruppen om bibliotekariens framtida yrkeskompetens. [Verkkojulkaisu]. Stockholm: DIK. [Viitattu 17.1.2017]. Saatavilla: http://www.dik.se/media/1331/rapport_bibliotekariens_yrkeskompetens_slutgiltig.pdf.

Hall, S. 1999. Identiteetti. Suom. ja toim. Mikko Lehtonen ja Juha Herkman. Tampere: Vastapaino.

Heikkilä, T. 2014 Kvantitatiivinen tutkimus. [Ppt-esitys]. Helsinki: Edita Publishing. [Viitattu 3.2.2017]. Saatavana: <http://www.tilastollinentutkimus.fi/1.TUTKIMUSTUKI/KvantitatiivinenTutkimus.pdf>.

Hicks, D. 2014. The Constructions of Librarians' Professional Identities: A Discourse Analysis. [Verkkolehtiartikkeli]. Canadian Journal of Information & Library Sciences 38 (4), 252-253. [Viitattu 14.1.2017]. Saatavana Ebsco Academic Search Elite - tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.

Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja Kirjoita. 10., osin uudistettu laitos. Helsinki: Tammi

Oulun yliopisto 16.1.2017. Informaatiotutkimus. [Verkkosivu]. Oulun yliopisto. [Viitattu 16.1.2017]. Saatavana: <http://www oulu.fi/informaatiotutkimus/>.

Järvelin, K & Vakkari, P 1988. Kirjastotiede ja informatiikka - tiedon hankinnan tiede. Kirjastotiede ja informatiikka 7 (1), 18-32.

Karppinen, K. 18.8.2016. Ammattikorkeakoulu päätti säästölinjastaan – koulutuksia aiotaan lopettaa ja niukentaa. [Verkkosivu]. Yle uutiset. [Viitattu 1.3.2017]. Saatavana: <http://yle.fi/uutiset/3-9102822>.

Kekki, K. 15.06.2011. Kirjastoammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset, rekrytointi ja koulutus. [Verkkojulkaisu]. Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Viitattu 12.1.2017]. Saatavana: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Kirjastot/tyoeryhmaet_ja_selvitykset/Liitteet/Kelpoisuusvaatimukset_pxivitetty23.6.2011.pdf.

Kronqvist-Berg, M. 2014. Social Media and Public Libraries: Exploring Information Activities of Library Professionals and Users. [Verkkojulkaisu]. Turku: Åbo Akademi. [Viitattu 23.1.2017]. Saatavana: http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/94661/kronqvist_maria.pdf?sequence=2.

L 29.12.2016/1492. Laki yleisistä kirjastoista. [Viitattu 23.1.2017]. Saatavana: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161492>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 15.1.2015. Kirjastoalan koulutus: Korkeakoulutaso. [Verkkojulkaisu]. Opetus ja kulttuuriministeriö. [Viitattu 12.1.2017]. Saatavana: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Kirjastot/kirjastoalan_koulutus/liitteet/Korkeakoulutaso.pdf.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 15.1.2015. Kirjastoalan koulutus: Muu kuin korkeakoulutaso. [Verkkojulkaisu]. Opetus ja kulttuuriministeriö. [Viitattu 12.1.2017]. Saatavana: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Kirjastot/kirjastoalan_koulutus/liitteet/muu_kuin_korkeakouluaste.pdf.

Pirjo, T. 2013. Kirjastoalan koulutus – pieni mutta yhteiskunnallisesti tärkeä. [Verkkolehtiartikkeli]. ePooki 3/2013. [Viitattu 16.1.2013]. Saatavana: <http://www.oamk.fi/epooki/2013/kirjastoalan-ammattikorkeakoulutuksesta/>.

Saastamoinen, M. 2006. Minuus ja identiteetti tutkimuksen haasteina. Teoksessa: Rautio, P. & Saastamoinen M. (toim.) 2006. Minuus ja Identiteetti: Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, 170-180.

Suominen, V 2001. Pieni kirjastofilosofia: kirjastonhoitajuuden käsite sekä ammatillinen opillinen ja poliittis-kulttuurinen käytäntö. Tampere, Turku, Oulu: Tampereen yliopisto, Åbo Akademi, Oulun yliopisto. Finnish Information Studies 16.

Seinäjoen ammattikorkeakoulu 5.2.2017. Tradenomi (AMK), Kirjasto- ja tietopalvelulala. [Verkkosivu]. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. [Viitattu 5.2.2017]. Saatavana: [http://www.seamk.fi/fi/Koulutus/Koulutusalat/AMK-tutkinnot/Tradenomi-\(AMK\),-Kirjasto--ja-tietopalveluala](http://www.seamk.fi/fi/Koulutus/Koulutusalat/AMK-tutkinnot/Tradenomi-(AMK),-Kirjasto--ja-tietopalveluala).

Tampereen yliopisto 14.2.2017. Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median tutkinto-ohjelma. [Verkkosivu]. Tampereen yliopisto. [Viitattu 14.2.2017]. Saatavana: <http://www.uta.fi/sis/iti/esittely/index.html>.

Vaarne, V. 2017. Uusi laki tekee kirjastoista demokratian keskuksia. Kirjastolehti 1/2017, 14-16.

Widén, G & Kronqvist-Berg, M 2014. The Future Librarian: a diverse and complex profession. [Verkkojulkaisu]. IATUL Annual Conference Proceedings June 1, 2014. [Viitattu 17.1.2017]. Saatavana: Ebsco Academic Search Elite -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.

Woodward, K. 2002. Understanding Identity. Teoksessa: Rautio, P. & Saastamoinen M. (toim.) 2006. Minuus ja Identiteetti: Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, 170-180.

LIITTEET

Liite 1. Kysely.

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Kysely kirjastotyöstä ja kirjastoalan koulutuksesta.

Ikä?

- ☐ 20-25
- ☐ 26-30
- ☐ 31-35
- ☐ 36-40
- ☐ 41-45
- ☐ 46-50
- ☐ 51-55
- ☐ 56-60
- ☐ 61+

Sukupuoli?

- ☐ Nainen
- ☐ Mies

Kirjasto?

Työnimike?

- ☐ Kirjastotoimenjohtaja
- ☐ Kirjaston johtaja

- ☐ Kirjastonhoitaja
- ☐ Informaatikko
- ☐ Kirjastovirkailija
- ☐ Kirjastosihtööri
- ☐ Kirjastoavustaja
- ☐ Tietopalveluvirkailija
- ☐ Tietopalvelusihtööri
- ☐ Tietokeskusassistentti
- ☐ Joku muu, mikä?

Koulutus?

- ☐ Toisen asteen ammatillinen koulutus
- ☐ Alempi korkeakoulututkinto
- ☐ Ylempi korkeakoulututkinto
- ☐ Joku muu, mikä?
- ☐ _____

Kuinka hyvin koette kirjastoalan koulutuksen valmistaneen teidät nykyisiin työtehtäviin?

- ☐ Ei ollenkaan
- ☐ Huonosti
- ☐ Kohtalaisesti
- ☐ Hyvin
- ☐ Erinomaisesti

Oliko koulutuksessanne mielestänne puutteita? Jos oli, minkälaisia?

- ☐ Ei
- ☐ Kyllä
- ☐ _____

Korkeampi koulutus vaikuttaa suorasti työntekijän osaamiseen kirjastotyössä?

- ☐ Täysin eri mieltä
- ☐ Jokseenkin eri mieltä
- ☐ Ei mielipidettä
- ☐ Jokseenkin samaa mieltä
- ☐ Täysin samaa mieltä

Millä tavalla?

Nousevatko koulutuserot esille työpaikallanne?

- ☐ Ei koskaan
- ☐ Harvoin
- ☐ Kuukausittain
- ☐ Viikoittain
- ☐ Päivittäin

Millä tavalla?

Valmentaaako tradenomin tutkinto mielestänne paremmin käytännönläheiseen kirjastot
maisterin tutkinto? Miksi?

Kyllä

☐

Ei

☐

Valmentaaako maisterin tutkinto mielestänne laaja-alaisemmin kirjastotyöhön kuin trad
Perustelkaa vastauksenne.

Kyllä

☐

Ei

☐

Minkä tyyppistä koulutusta tunnet tarvitsevasi työssäsi?

☐ En tunne tarvitsevani koulutusta

Koen tarvitsevani koulutusta:

☐

Tarvitaanko kirjastotyössä mielestänne uudenlaista osaamista? Jos tarvitaan, niin min

☐ Ei

Kyllä

☐

Vaatiiko kirjastotyö tulevaisuudessa mielestänne uudenlaista koulutusta?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

Miten kirjastoalan koulutusta tulisi mielestänne kehittää?

Tulisiko kirjastojen palkata kirjastoammatillisiin tehtäviin henkilökuntaa, joka ei ole suorittanut tutkintoa?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

Suoriutuvatko mielestänne kirjastoalan tradenomit ja maisterit samoista tehtävistä tasaisesti? Miksi?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

Koetteko tradenomin tutkinnolla tai maisterin tutkinnolla olevan etulyöntiasema rekrytoimalla? Millä tavalla?

- ☐ Tradenomin tutkinto
- ☐ Maisterin tutkinto

Koetteko konkreettisen työssäoppimisen merkittäväksi kirjastoalalla? Jos koette, millä

Kyllä

☐

☐ Ei

Oletteko oppinut työssä asioita, joihin koulutus ei teitä valmistanut? Jos olette, mitä?

☐ Ei

Kyllä

☐

Minkä koette olevan merkittäväintä itsellenne kirjastotyössä?

Vapaaehtoisia kommentteja/palautetta kyselystä.

☐ Vahvista vastausten lähetys